

Trendalert

Uitdaagrecht

Wat zien we?

Op 1 januari 2025 is de *Wet versterking participatie op decentraal niveau* in werking getreden, die de reikwijdte van de inspraakverordening uitbreidt. Hierdoor kunnen inwoners niet alleen worden betrokken bij de voorbereiding van beleid, maar ook bij de uitvoering en evaluatie ervan. Daarmee beoogt de regering de burgerparticipatie te versterken.¹ Decentrale overheden (bijv. gemeenten en waterschappen) hebben twee jaar de tijd om een participatieverordening op te stellen.²

Met de wet komt er ook een uitdaagrecht.³ De kern van het uitdaagrecht is dat burgers en lokale maatschappelijke partijen (bijv. lokale verenigingen, vrijwilliger- en maatschappelijke organisaties of een georganiseerd collectief van inwoners) taken van decentrale overheden kunnen overnemen, eventueel met het bijbehorende budget. Decentrale overheden moeten vastleggen onder welke voorwaarden maatschappelijke initiatieven publieke taken kunnen overnemen.⁴ Het uitgangspunt is dat inwoners taken kunnen overnemen wanneer zij menen het slimmer, beter, goedkoper en/of anders te kunnen doen.⁵

Praktijkvoorbeelden van het uitdaagrecht zijn de overdracht van het onderhoud van de openbare ruimte door de gemeente Ede aan de Valkse Groencoöperatie⁶ en de overname van de naastenzorg in de gemeente Borne door de Stichting Zelfregieteam Borne, die hiervoor een inloophuis heeft opgericht.⁷

Wat zit hierachter?

Het uitdaagrecht kan worden gezien als een uitvloeisel van de 'doe-democratie', waarin de overheid haar verantwoordelijkheden voor de aanpak van maatschappelijke vraagstukken wil delen met burgers, organisaties en bedrijven.^{8,9,10,11} Tegelijkertijd sluit het aan bij de veranderende houding van burgers, die mondiger en hoger opgeleid zijn, zich kritischer opstellen ten aanzien van het overheidsoptreden, steeds vaker invloed willen uitoefenen op het bestuur en zelfs overheidsstaken willen overnemen, en het overheidsbeleid in toenemende mate controleren.^{12,13} Het uitdaagrecht vormt daarmee niet alleen een instrument om de relatie tussen overheid en samenleving verder vorm te geven, maar fungeert ook als een vorm van tegenmacht en een corrigerend mechanisme binnen het openbaar bestuur.

Echter, hoewel het Rijk met het uitdaagrecht beoogt bij te dragen aan een sterke en levendige democratie en veerkrachtige samenleving,^{14,15} dreigt het bestaande ongelijkheden in burgerparticipatie te reproduceren in plaats van deze te verkleinen. Het uitdaagrecht is vrijwel onbekend en bereikt daarmee niet de brede groep burgers die het met de wet juist wil bereiken. Het dient daarmee de participatie-elite die het beste in staat om van dergelijke participatie-instrumenten gebruik te maken.^{16,17}

Waarom is dit interessant?

Met de wet zijn ook waterschappen verplicht een participatieverordening vast te stellen en het uitdaagrecht in hun participatiebeleid op te nemen. Dit moet ervoor zorgen dat inwoners meer invloed krijgen op het werk van waterschappen. Verschillende waterschappen hebben inmiddels beleid ontwikkeld waarin het uitdaagrecht een plaats heeft gekregen. De mogelijkheden voor het feitelijk overnemen van waterschapstaken zijn in de praktijk wel beperkt.

Waterschappen hebben namelijk zowel medebewindstaken, zoals het beheer van waterkeringen en rioolwaterzuiveringen als autonome taken, waarvoor zij op grond van hun eigen beleidsvrijheid de wijze van uitvoering in beginsel zelf kunnen bepalen. Juist bij deze autonome taken bestaat de meeste ruimte om de feitelijke uitvoering onder voorwaarden over te laten aan derden. Het uitdaagrecht is daarom beperkt tot de niet wettelijke publieke taken, zoals het maaien van een waterkering, het beheer van bepaalde watergangen, schoonhouden van sloten of het onderhoud van grond rondom dijken.

Al jaren is er een beweging gaande waarbij de burger een steeds actievare rol krijgen in de uitvoering en vormgeving van maatschappelijke opgaven. Ook waterschappen zullen te maken krijgen met initiatieven van inwoners en andere maatschappelijke partijen. De vraag die gesteld kan worden is wat dit betekent voor de uitvoering van publieke taken als de verhouding uitvoerder/burger anders komt te liggen?

Strategische vragen voor de watersector

- Welke nieuwe rollen passen bij een watersector waarin inwoners niet alleen gebruiker of belanghebbende zijn, maar ook mede-initiatiefnemer en mede-uitvoerder?
- Hoe kan de watersector meer ruimte geven aan maatschappelijke initiatieven zonder haar verantwoordelijkheid voor veiligheid, betrouwbaarheid en continuïteit op te geven?
- Welke verandering is nodig om de energie en initiatieven die in de samenleving leven optimaal te benutten?
- Wat vraagt de groeiende wens tot invloed en zeggenschap van inwoners van de manier waarop besluiten in de watersector worden voorbereid, genomen en uitgevoerd?
- Welke cultuurverandering is nodig om initiatieven van inwoners en organisaties vaker als kans te zien in plaats van als risico of bedreiging?
- Hoe kan de watersector de overgang maken van een organisatie die vooral vóór de samenleving werkt naar een organisatie die steeds vaker mét de samenleving werkt?
- Welke kansen voor innovatie, draagvlak en maatschappelijke meerwaarde blijven onbenut wanneer de watersector inwoners vooral ziet als belanghebbenden en niet als partners in de uitvoering van wateropgaven?

Duiding

	Laag	Middel	Hoog
Impact			
Zekerheid			

Actie ondernemen:

Waterschappen zullen te maken krijgen met initiatieven van inwoners en andere maatschappelijke partijen. Dit betekent dat zij zich hiertoe zullen moeten verhouden.

Referenties

1. Eerste Kamer der Staten-Generaal. (2025). 36.210 Wet versterking participatie op decentraal niveau. https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/36210_wet_versterking_participatie?&df2=kst
2. Rijksoverheid. (2024). Eerste Kamer stemt in met wetsvoorstel Versterking participatie op decentraal niveau. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/06/04/eerste-kamer-stemt-in-met-wetsvoorstel-versterking-participatie-op-decentraal-niveau>
3. Eerste Kamer der Staten-Generaal. (2025). 36.210 Wet versterking participatie op decentraal niveau. https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/36210_wet_versterking_participatie?&df2=kst
4. Blok, S. (2024). Uitdaagrecht vergt veel van burgerinitiatieven. [Uitdaagrecht vergt veel van burgerinitiatieven – Sociale Vraagstukken](#)
5. VNG. (2024). Wat is het Right to Challenge en waar komt het vandaan? <https://vng.nl/artikelen/wat-is-het-right-to-challenge-en-waar-komt-het-vandaan>
6. Falsework en Platform31. (2023). BuurtSaam. Kennis- en inspiratiedossier. <https://www.platform31.nl/wp-content/uploads/2024/06/BuurtSaam-Kennis-en-inspiratiedossier.pdf>
7. Stichting Zelfregieteam Borne. (2024). JAARVERSLAG 2024. <https://zelfregieteamborne.nl/wp-content/uploads/2025/06/jaarverslag-ZRT-2024.pdf>
8. Roovers, D. (2020). Van publieke taken naar publieke doelstellingen. In J. Terlouw, D. Roovers en P. Schnabel (Eds.), *ESSAYS OVER HET UITDAAGRECHT*. Uitdagen en uitgedaagd worden, p. 22.
9. Hendriks, F. & T.M.F. van de Wijdeven (eds.), *Loshouden en meemaken. Over samenredzaamheid en overheidsparticipatie*, Den Haag: 2014
10. Broekhuizen, G., en Michels, A. (2017). Non-participatie in de doe-democratie. *Bestuurswetenschappen*, 71(2), pp. 22-38.
11. BZK (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties). (2013). *DE DOE-DEMOCRATIE*. Kabinetsnota ter stimulering van een vitale samenleving, p. 3. <https://www.greenwish.nl/wp-content/uploads/Doe-Democratie-Kabinetsnota-2013.pdf>
12. Ollongren, K. (2020). Voorwoord: benut de kracht van de samenleving. https://uitdaagrecht.nl/images/pdf/Essays_Uitdaagrecht.pdf
13. Bakx, M., Hendriks, F., & van Ostaaïen, J. (2026). Rosanvallon en de kracht van burgerlijke tegenmacht. *Justitiele Verkenningen*, 52(1).
14. Op 't Hoog, T. (2024). Webinar Participatie & Het Uitdaagrecht. <https://vng.nl/sites/default/files/2020-09/uitdaagrecht.pdf>
15. Taanman, M., Flinkenflögel, N., en Beers, P.J. (2023). *Uitdaagrecht Geschiedt voor de provincie Utrecht?* <https://drift.eur.nl/app/uploads/2024/01/DRIFT-Adviesrapport-Verkenning-Uitdaagrecht-Provincie-Utrecht-1-1.pdf>
16. de Kluis, E. (2026). *Uitdaagrecht schiet doel voorbij*. Binnenlands Bestuur. <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/uitdaagrecht-schiet-doel-voorbij>
17. van Mierlo, T. (2021). 9 redenen waarom challenges in het uitdaagrecht soms mislopen. Lokale Democratie. <https://lokale-democratie.nl/blog/view/f2e59d4c-112a-42c7-aed5-f308cc65b395/9-redenen-waarom-challenges-in-het-uitdaagrecht-soms-mislopen>